

Závoti Józsefné (szerk.):

A SEGÍTŐ PEDAGÓGIA ASPEKTUSAI

Tanulmánykötet

Závoti Józsefné (szerk.):

A SEGÍTŐ PEDAGÓGIA ASPEKTUSAI

Tanulmánykötet

A SEGÍTŐ PEDAGÓGIA ASPEKTUSAI

Tanulmánykötet

Szerkesztette:

Závoti Józsefné

A tanulmánykötet szerzői:

**Frang Gizella
Gödéné Török Ildikó
Pusztafalvi Henriette
Révész József
Somogyi Anett
Trixler Bettina
Vida Gergő
Závoti Józsefné**

**SOPRONI EGYETEM KIADÓ
SOPRON, 2022**

Felelős kiadó:
Prof. Dr. Fábián Attila
a Soproni Egyetem rektora

Szerkesztő:
Dr. Závoti Józsefné PhD, egyetemi docens
Soproni Egyetem, Benedek Elek Pedagógiai Kar
Neveléstudományi és Pszichológiai Intézet

Szerzők:

Dr. Frang Gizella PhD,
egyetemi adjunktus
Soproni Egyetem, Benedek Elek Pedagógiai Kar
Társadalom-, Szociális és Kommunikációtudományok
Intézet

Gödéné dr. Török Ildikó
ny. főiskolai docens
Soproni Egyetem, Benedek Elek Pedagógiai Kar
Társadalom-, Szociális és Kommunikációtudományok
Intézet

Habil Dr. Pusztafalvi Henriette PhD,
egyetemi docens
Pécsi Tudományegyetem, Egészségtudományi Kar,
Egészségbiztosítási Intézet
Egészségfejlesztési és Népegészségügyi Tanszék

Révész József
egyetemi tanársegéd
Soproni Egyetem, Benedek Elek Pedagógiai Kar
Művészeti és Sporttudományi Intézet

Somogyi Anett
egyetemi tanársegéd
Soproni Egyetem, Benedek Elek Pedagógiai Kar
Művészeti és Sporttudományi Intézet

Trixler Bettina
PhD hallgató
Pécsi Tudományegyetem, Egészségtudományi Doktori
Iskola

Dr. Vida Gergő PhD
egyetemi adjunktus
Soproni Egyetem, Benedek Elek Pedagógiai Kar
Neveléstudományi és Pszichológiai Intézet

Dr. Závoti Józsefné PhD
egyetemi docens
Soproni Egyetem, Benedek Elek Pedagógiai Kar
Neveléstudományi és Pszichológiai Intézet

Lektor:
Tengerdi Antal, c. egyetemi docens
Soproni Egyetem, Benedek Elek Pedagógiai Kar
Társadalom-, Szociális és Kommunikációtudományok Intézet

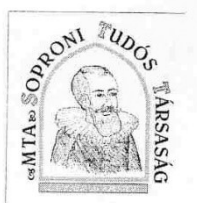
ISBN (print) 978-963-334-437-8
ISBN (pdf) 978-963-334-438-5
DOI <https://doi.org/10.35511/978-963-334-438-5>

Copyright © Frang Gizella, Gödéné Török Ildikó, Pusztafalvi Henriette, Révész József,
Somogyi Anett, Trixler Bettina, Vida Gergő, Závoti Józsefné, 2022
Copyright © Soproni Egyetem Kiadó, 2022

Borítókép:
Értelmileg érintett felnőttek napközi otthonában egyetemi hallgatók és gondozottak által készített kéznyomat-montázs.
Fotó: Németh Tamás

Szakmai tanácsadás, technikai szerkesztés:
Ambrus Attila József

A kiadvány támogatója: MTA Soproni Tudós Társaság
Pedagógiai Szakbizottság

Nyomdai munkák:
Lővér-Print Nyomdaipari Kft, Sopron, Ady Endre u. 5.

Tartalomjegyzék

Előszó	7
<i>FRANG GIZELLA</i>	
A MAGYAR HAGYOMÁNYRENDSZER SEGÍTŐ ÉRTÉKKÖZPONTÚSÁGA.....	9
Bevezetés	9
Az ember helye a földgolyón	10
A teremtet világ és az ember	10
Kultúra és civilizáció	11
A műveltség és a hagyomány	12
A hagyomány	13
A néprajz önismereti és önfejlesztési tárház, egészséges együttélési normarendszer	14
A néprajz és a hagyományrendszer.....	14
A népi műveltség nevelő ereje a néprajzi területek felosztása alapján	15
Emberi és népi karakterek a népmese és a nevelés összefüggésében.....	20
Hogyan hasznosítható mindez a pedagógiában?	25
Irodalomjegyzék.....	25
<i>GÖDÉNÉ TÖRÖK ILDIKÓ</i>	
A MESE, A MESETERÁPIA, MINT AZ ÉLETVEZETÉS SEGÍTŐJE.....	27
Irodalomjegyzék.....	31
<i>TRIXLER BETTINA – PUSZTAFALVI HENRIETTE</i>	
MILYEN NEHÉZSÉGEK ADÓDNAK AZ AUTIZMUS SPEKTRUM	
ZAVAROKBAN ÉRINTETT SZEMÉLYEK ELLÁTÁSA SORÁN?.....	32
Bevezetés	32
Autizmus spektum zavarok jellemzői.....	32
Előfordulási gyakorisági adatok	32
Egészségügyi ellátás jellemzői	33
Diagnózis és betegút	34
Az egészségügyi ellátással kapcsolatos néhány tudományos vizsgálat	
eredményeinek bemutatása.....	35
Hazai vizsgálatunk főbb eredményei	36
Megbeszélés	36
Irodalomjegyzék.....	37
<i>RÉVÉSZ JÓZSEF</i>	
FÓKUSZBAN A (ZENEI) KREATIVITÁS	41
Bevezetés	41
A zenei kreativitás megelőző vonatkozásai.....	41
A zene észlelési síkjai	43
A zene objektív vetületei	44
Produktív, reprodukív és improvizatív zenei kreativitás	44
Produktív zenei kreativitás	44
Reprodukív zenei kreativitás	45
Improvizatív zenei kreativitás	46
Irodalomjegyzék.....	49

SOMOGYI ANETT

A NEMEZ TÖRTÉNETE ÉS FELHASZNÁLÁSA AZ ÓVODAI NEVELÉSBEN	51
Bevezetés	51
A gyapjú és a nemez történeti gyökerei, tulajdonságai	51
A nemez története	51
A szkíták	51
A hunok	52
A Kárpát-medence nemezművészete.....	53
A gyapjú meghatározása.....	53
A gyapjú feldolgozása	53
A nemezelődés elve	53
A nemez mesterei Magyarországon.....	54
A szakralitás és a nemez kapcsolata	54
Népi játék, népművészeti anyagok az óvodában	55
A népi játékok szerepe az óvodában.....	55
A nemez és a népi játékok	55
Nemezelés az óvodában.....	56
Összefoglalás	56
Irodalomjegyzék.....	57

VIDA GERGŐ

MI A JOBB, A SZEGREGÁCIÓ VAGY INTEGRÁCIÓ?

TÉVES KÉRDÉSFELVETÉSEK ÉS FÓKUSZTÉVESZTÉSEK

A GYÓGYPEDAGÓGIÁBAN.....	58
Bevezetés	58
Az integráció elvi és gyakorlati lehetősége	58
A hatékonyság kérdése – kit integráljunk, kit szegregáljunk, mi is a fogyatékos?	59
Integráció, szegregáció és abdukció.....	63
Összegzés.....	67
Irodalomjegyzék.....	69

ZÁVOTI JÓZSEFNÉ

DIPLOMÁSOK EGZISZTENCIA TEREMTÉSE NYELVVIZSGA NÉLKÜL.....	71
Bevezetés	71
A fogyatékos hallgatók befogadása a felsőoktatásba.....	72
A pszichés fejlődés zavara (diszlexia, diszgráfia).....	73
Kutatás	74
A kérdéscsoportok témái a megkérdezettek felé.....	75
Összegzés.....	79
Irodalomjegyzék.....	79

Somogyi Anett

Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar

A NEMEZ TÖRTÉNETE ÉS FELHASZNÁLÁSA AZ ÓVODAI NEVELÉSBEN

Bevezetés

A természettel szoros kapcsolatban élő népek mindig is fenntartható módon használták fel a rendelkezésükre álló növényi és állati eredetű alapanyagokat. A gyakorlati alkalmazás során megvalósult, generációról generációra örökített és tökéletesített eljárásokat, technikákat sok esetben a népművészeti ágak őrizték meg számunkra.

Hazánkban nagy múltra visszatekintő, a népművészetben jelentős szerepet játszó természetes eredetű textilnyersanyag a gyapjú, amely hosszú élettartamú, megújuló alapanyagként környezetbarát termék előállítására is alkalmas.

Ennek az ősi, elődeinktől ránk hagyományozott anyagnak kutatom a gyökereit és hagyományait, mert hiszek abban, hogy múltunk öröksége ma is tökéletesen használható és helye van életünkben. Az alapanyagok nem változtak, már elődeink is felismerték és kihasználták előnyös, testnek és léleknek kedvező tulajdonságaikat. Ugyanakkor az is felismerhető, hogy népi hagyományaink megőrzése és a felnövekvő generációnak történő átadása korunk fenntarthatósági törekvéseit is magában foglalja. A természet értéke és tisztelete elődeink számára magától értetődő volt, számunkra azonban szükséges, elsajátítandó feladat.

A gyapjú és a nemez történeti gyökerei, tulajdonságai

A nemez története

Történelmi leleteink bizonyítják, hogy a kutyán és kecskén kívül a juh is az ember első háziállatai közé tartozott. Észak-Írán területén, Zawi Chemi Shanidar település sírjaiban talált több mint 10.000 éves juhcsontok arról tanúskodnak, hogy ekkor már megtörtént a juh háziasítása. A gyapjas juh tenyésztése valószínűleg Mezopotámiában kezdődött el, az I. e. 4. évezredben (Nagy – Vidák, 1997).

A szkíták

A nemez készítésének kezdetét az állati bőr és szőr ruházati célból történő felhasználásának idejéhez kötik, de bizonyítottan régebbi tevékenység, mint a fonás vagy a szövés.

Azok az eurázsiai népek birtokolták a nemezkészítés tudományát, akik nagy számú juhot tartottak, lovakat birtokoltak és vándorló, nomád életmódot folytattak a Kárpát-medence és a Tarim-medence által behatárolt területen. A szkíta kor meghatározásával kapcsolatban eltérőek a vélemények, de általában i. e. 3. és a 8. sz. közé sorolják. A leleteink szerint azonban már az i. e. 2. évezredben léteztek olyan vándorló, pásztor törzsek Euráziában, akik készítettek nemezt, tehát létezik egy folytonosság a nemez történetében, melynek hatása érezhető a magyar hagyományokban is. A vándorló népek esetében a nemez eszközök készítése a nők feladataként a mindennapok természetes és szükséges tevékenysége volt, nem önálló mesterség. A motívumkincs, a készítési mód családról családra öröklődött tovább, így maradtak fenn a mives textilek. Jellemzően csak saját részre vagy ajándékba készítették el az asszonyok a nemez tárgyaikat, gyakran életük nagy és fontos eseményeihez kapcsolódva. A gyermekek is segítettek,

fokozatosan beletanultak a készítés menetébe. A szkíták számára a nemez nem csak egy egyszerű használati tárgyat jelentett, hanem elválaszthatatlanul hozzátartozott szertartásaikhoz és vallási életükhöz is. Azt feltételezik, hogy a nemez készítés technikája az ázsiai nomád népek által vált a görögök, a kínaiak és az indiaiak számára ismertté. A sírleleteken kívül több írás maradt ránk Homérosztól, kinek leírásait a régészet sok esetben igazolta (Nagy – Vidák, 1997; Vetro, 2017).

I. B. Brasinszkij (1979) szerint „A szkíta törzsek életkörülményeik és gazdaságuk szerint különböztek egymástól. Hérodotosz megnevezett szántó-vető szkítákat, akik gabonát termesztettek „nemcsak saját részükre, hanem eladásra is”, földművelő szkítákat, sőt, még „hellén – szkítákat” is. A legfontosabbak azonban a nomád törzsek voltak, s különösen „a legnagyobb számú és legbátrabb szkíták”, akik az úgynevezett „királyságot” alkották (őket a mai szakirodalomban is rendszerint „királyi szkítáknak” nevezik). Ez utóbbiak minden más szkíta törzset alattvalóiknak tekintettek. „Mind nyíllal felfegyverzett lovasok- írta Hérodotosz-, és nem földműveléssel foglalkoznak, hanem állattenyésztéssel.” Sátraikat maguk hordozzák, nomád módon vándorolva tágas birodalmukban (23. o.).

Az i. e. III. évezredben Belső-Ázsiában élt szkíta nemzetség már nagy gyakorlattal rendelkezett a nemezkészítés területén. Árvai és Vetro (2012) szerint „A kínai krónikák a Sárga-folyótól a Dunáig húzódó Szkíta Birodalmat a „nemez földje” néven említik (9. o.).

A legrégebbi sírokat, az i. e. 8-9 századból, az oroszországi Tuva területén találták Arzsan község környékén, mely területet Cárok völgyének is nevezik. A kurgánok feltárása nagyon gazdag leletanyaggal szolgált, sok évet átívelően több szakaszban történt és máig is tart.

1971 és 1974 között tartó ásatás során egy 120 méter átmérőjű, fa szerkezettel ellátott kurgánt tártak fel, ezt tartják a legrégebbi sírnak, melyet a szkítákkal hoznak kapcsolatba.

2000-ben az Arhzan 2 nevű ásatások során több kurgánt találtak, melyek keletkezését az i. e. 7. századra becsülik. Az egyik sírban egy fejedelmi pár feküdt, és a női és férfi holttest mellé temetve 5700 aranytárgy került elő. A szomszédos sírokból előkerült leletekből arra lehet következtetni, hogy az eltemetett emberek nemezből készült fejfedőket és íjtartó tegezeket hordtak.

A mai Kína területén, a Tarim-medencében előkerült holttesteken gyapjából készült szőtt és nemezelt, díszes ruhákat találtak, melyeket az időjárás épségben megőrzött és konzervált. Az 1920-as évektől a Tarim - medence közelében, Pazirikban történt feltárások során számos szkíta halomsírt, kurgánt fedeztek fel. Az I.e. 5-4 században épített sírokból viszonylag ép állapotú nemezszőnyegek, faliszőnyegek, takarók, ruhaneműk kerültek elő (Árvai – Vetro, 2012; Vetro, 2017).

A hunok

A mai Mongólia területére tehető a belső-ázsiai nomád törzsek közé tartozó hun népcsoport birodalmának politikai, gazdasági és kulturális központja, mely az i. e. 3. századtól i. sz. 2. századig létezett. Életükben az állattenyésztés szerepe jelentős volt, állatállományuk nagy részét a ló, ökör és juh tette ki. Írásos forrásokból az is tudható, hogy a hunok a juh minden részét felhasználták, gyapjából a sátraikhoz szükséges nemezt saját kezükkel készítették (Betsajhan, 2006).

A Kozlov-expedíció felfedezése 1925-ben is alátámasztotta azt, hogy a hunok épített házaik mellett nemezsátrakkal is rendelkeztek. Értékes leletek származnak a mongóliai Noin Ulából, ahol a halomsírokból különböző nemezből készült takarók, szövetek, ruházat, fejfedők kerültek elő. A 6. kurgánban talált takarón nemez alapon szövetráttával, sűrű zsinóros tűzéssel készült színes növényi és állati motívumokat találhatók. (Árvai – Vetro, 2012).

A Kárpát-medence nemezművészete

A Kárpát-medence időjárási körülményei nem tették lehetővé, hogy szerves anyagokból álló leletek maradjanak ránk a szkíta korból, itt jobbra csak fém tárgyakat találtak, melyek formavilága hasonlatos a más területekről származó szkíta leletekkel. Nemezből készült tárgy sajnos nem került elő. Legkorábbi Kárpát-medencéből származó leletünk az i.sz. 5. századból származik egy ötvöspusztai sírból.

Leírásokból és fennmaradt ábrákból tudjuk, hogy a nemezkészítés már ismert technika volt a honfoglalás előtt is, hiszen a Kárpát-medencébe érkező népek eszközei, sátra, és egyes ruhadarabjai gyakran ebből a természetes anyagból készültek.

Fontos kiemelni, hogy a magyar hagyományokban, a népművészetben, a paraszti kultúra tárgyi- és motívumvilágában felismerhető a szkíta kultúra hatása, mely időrendben először a hunok, majd a kárpát-medencei magyarság művészetében élt tovább. Annak ellenére, hogy a magyarok számára a nemezkészítés ősi tudásként állt rendelkezésre, a 12-13. században sajnos már hanyatló szakaszban volt, a legtovább a kalaposmesterség őrizte meg számunkra a gyapjú feldolgozásnak ezt a módját. A rátétes, hímzett textilek, a cifraszűr, a bőrmunkák, a pásztorok faragott eszközei és sok esetben az erdélyi fa mennyezetkazettás templomok képi világa azonban felidézi számunkra a szkíta gyökereinket (Vetro, 2017).

A gyapjú meghatározása

Gyapjúnak nevezzük azt az állati eredetű egybefüggő szőrbundát, amely lehetővé teszi számunkra a szálak fonásával vagy nemezeléssel történő textilipari feldolgozást. A vadon élő állatok szőre nem elég hosszú vagy finom ehhez a művelethez, ezért mondhatjuk, hogy csak a háziállatok rendelkeznek gyapjúval. A juhon kívül nemezelésre alkalmas gyapjút adó állatok közé tartozik még az angóramecske, angóranyúl, kasmírmeccske, teve, jak, alpaka. A legjobb minőséget és a legjelentősebb mennyiséget a birkagyapjú teszi ki a textiliparban (Nagy – Vidák, 1997).

A gyapjú feldolgozása

A lenyírt gyapjút szennyezettsége miatt különböző tisztító eljárásoknak vetik alá. A tisztítás után lazítják, vagyis részekre tépkedik majd kártoló géppel szálait összefésülik és lazán egybetömörítik. Ennek terméke a bundagyapjú vagy paplan gyapjú. A rövidebb, közepes vagy durva gyapjút általában bundagyapjúként, a finomabb, hosszabb szálú gyapjút szalaggyapjúként árusítják (Árvai – Vetro, 2012).

A gyapjú festése történhet növényi és vegyi festékekkel is. A növényi festésről ír Kemendi, (1989.) „Fontos forrásunk a magyar népművészet egy különleges területének, a székelyfestékes szőtteseknek a tanulmányozása. Ennek köszönhetjük, hogy a gyapjú színezésének sokféle eljárása nem veszett teljesen feledésbe” (8. o.).

A nemezelődés elve

A gyapjú nemezelhetősége lehetővé teszi, hogy szövés és fonás nélkül tömör, jó szilárdságú szálszerkezetet hozzunk létre. A nemezelhetőséget döntően a szál pikkelyessége, rugalmassága és nyújthatósága biztosítja. A folyamat során a szálak enyhén lúgos környezetben mozgathatósága hatására elmozdulnak, elvándorolnak, majd egymásba kapcsolódnak a pikkelyek segítségével

(Hauck – Zubonyai, 2014). A nemez tulajdonságai között fontos azt megemlíteni, hogy nedvesen formára alakítható és a száradás során zsugorodik (Árvai – Vetro, 2015).

A nemezkészítés két félé technikája ismert, a vizes nemezelés és a tű nemezelés. A vizes eljárás során gőzzel és vízzel tömörítik a textil alapanyagot, amely legtöbbször 100 % gyapjú.

A nemez mesterei Magyarországon

Magyarországon a nemezelés reneszánsza az 1980-as évektől Nagy Mari és Vidák István nevéhez köthető. Eredetileg kosárkötők voltak, majd a nemeztechnika megismerését követően már nem csak saját örömeikre készítették tárgyaikat, hanem tudásukat továbbadták. Kezdetben Gödöllőn és Kecskeméten tartottak szakköröket, majd megrendezték az első tudományos nemzetközi tanácskozást, az első Nemezművészeti Kiállítást és az első Országos Nemezkészítő Tanfolyamot. Számos könyvet, kiadványt jelentettek meg, tanítványaik megtalálhatóak szerte az országban, sokan a Népművészet Ifjú Mesterei lettek. Érdemes megemlíteni közülük Árvai Anikót és Vetro Mihályt. Vetro Mihály a Népművészet Ifjú Mestere díj birtokosa, a Nádudvari Népi Kézműves Szakgimnáziumban a nemezkészítés oktatója. A Nádudvari Népi Kézműves Szakgimnázium azért is jelentős, mert az országban elsőként itt valósult meg középiskolai szinten a nemezkészítés oktatása 2008-ban (Nagy – Vidák, 1997; Árvai – Vetro, 2012).

A szakralitás és a nemez kapcsolata

A nemezelés ősi, elődeink által ránk hagyományozott tudás, a textilművesség legrégebbi ága. Aba (2018) ír a nemezkészítéshez kapcsolódó szavaink összefüggéseiről és jelentéstartalmáról: „*A nemez elnevezésére három szót használ a magyar nyelv: Szűr, aba, nemez. A szűr szóbokrába tartoznak a szőr, szül, szál, szél, szer szavaink, melyek tartalmi, nyelvfilozófiai összefüggését a nemez használatához kötődő szokások is megerősítik. Az aba, apa, abál, avat, óvó szavak mellett a nemez, nemes, nemz szavak jelentése szintén összefügg, a mikro- és makrokozmosz a ragozó magyar nyelvben ily módon is összekapcsolódik*” (8. o.).

A nemez nemes anyag, mert ősi, Istentől származó matéria. Nemes, mert alapanyagát az ember a legrégebbi háziállatától veszi el úgy, hogy életben hagyja őt. Nemes azért is, mert a régi korok embere az elhasznált nemeztárgyat nem dobta el, hanem felbontotta és beledolgozta az újba. Hitte, hogy a régi tárgy erejével gazdagabb lesz az új.

A szűr szavunk ige és főnév is egyszerre. A cselekvés és a textilféleség jelentése közötti összefüggés egyszerűen felismerhető, hiszen a szűrő anyagokhoz a mai napig felhasználják a nemezt.

Az aba szavunkat az abaposztó őrizte meg a mai napig. Hangzováltással megkapjuk az avató szavunkat, amely rámutat a nemez avató szertartások során betöltött szerepére. Egy másik állapotba történő megtérésnek, az élet nagy fordulópontjainak tekinthetjük a születést, a házasságot, a halált, melyek eseményeinél a nemeznek helye volt és a természettel szoros kapcsolatban élő népeknél ma is helye van.

Aba (2018) szerint „*A házasulandó pár ajándékba nemezszőnyeget, falvédőket kap a türk népeknél. A házassági szertartás egyik jelentős mozzanata, hogy az ifjú párt betekerik egy szőnyegbe és összekötik, mondván: „Úgy fonódjon össze éltetek minden szála, mint a gyapjúszálak ebben a szőnyegben.” A férfi és a nő a teremtés alapgesztusát írja le itt egy élethelyzetben, a Jin és Jang képletét. Szertartás ez, akár a szűrőn való szülés, az emberi élet nagy misztériuma*” (8. o.).

A megszületett gyermeket fehér színű nemezre fektetik, mely az anyaméhben megtapasztalt melegséget, teljességet, biztonságot, szimbolizálja.

A honfoglalás koráig a nemez a halálhoz kapcsolódó szertartásokban is szerepet vállalt. A szkíta halomsírokból előkerült, az Ermitázsban őrzött leletek között arany és ezüst díszítésű, nemezből készült halotti maszkok is megtalálhatóak (Aba, 2018).

Noé bárkájához fűződik az egyik monda, amely a nemez eredetéről szól. Miután Noé összegyűjtötte az állatokat bárkájában, az állatok az út során elhullajtott szőreiken taposva csodálatosan színes szőnyeget hoztak létre lábaik alatt (Nagy – Vidák, 1997; Pócs – Rittgasser, 2007).

Érdemes megjegyezni a nemez anyaga kapcsán, hogy a keresztény bibliában, az Ó- és Újszövetségben a bárány mindig az áldozat szimbólumaként jelenik meg. Jézus, mint jó pásztor, szimbolikus értelemben bárányainak tekinti az emberiség egészét, tehát a gyapjú anyaga ebben a megközelítésben is hordoz magában szakrális tartalmat.

Népi játék, népművészeti anyagok az óvodában

A népi játékok szerepe az óvodában

József Attila írja: „*A népművészet felgyülemlett, jelen lévő múlt, hatékony emlék, amely irányítja a jövőt. De csak azért, akinek van jövője.*”

Felgyorsult világunkban az óvodai nevelés egyik fontos feladata, hogy támpontokat, mankókat adjon a kisgyermeknek, melyek segítségével kreatívan, rugalmasan és nyitottan tud alkalmazkodni majd élete eseményeihez. Erre a játék az egyik legalkalmasabb eszköz, különösen a népi játékok, melyek során fejlődik az életerő, a küzdeni akarás, a türelem. Az óvodai nevelő feladata az is, hogy aktívan és élményszerűen megismertesse a gyermekkel a természetet, a természetes anyagokat, olyan módon, hogy minden érzékszerve bekapcsolódhasson a tevékenységbe. A nyers, természetes anyagoknak nemcsak a látványa, hanem tapintással érzékelt textúrája, szaga is hozzájárul az élményszerű tanuláshoz, amely legsikeresebben egy alkotási folyamat keretein belül tud megvalósulni. (Gulyás, 1996).

Csókos (1998) fogalmazza meg a kézműves játékok fontosságát: „*Miért mutatom ezeket az idejétmúlt furfangokat? Miért keresem, gyűjtöm, csereberélem, a régi mesterkedést és az avult szavakat miért nem hagyom békén? Szeretném – s nem vagyok egyedül ezzel az óhajommal –, ha a gombnyomkodás, távvezérlés korában is lennének gyerekek és vidám felnőttek, akik örvendezve vennék tudomásul, milyen nagy kincs van a kezükben, mennyi érdekességre képes, figyelmüket lekötheti egy alakuló „mű”. S miközben játszunk és tanuljuk a régi fogásokat, ötletes megoldásokat a régi ember sokféle szüksége és mulatsága révén, megértjük, megismerjük műveltségvagyonunkat, az emberi művelődés történetét. S közben magyarul beszélünk, nyelvünket is tanuljuk, műveljük. Kézműves játékainkat tervezve, valamikori szép mesterségekhez illő szavakat is tanulhatunk, azért, hogy ne menjen feledésbe sem a játék, sem a szó*” (7. o.).

A nemez és a népi játékok

A nemezkészítés történeti áttekintésekor fontos megemlíteni a szőrlabdát, amely az ember legrégebbi játéka közé tartozott, és legtovább megőrizte a nemez készítésének tudását. A gyapjúhoz játék céljából nem juthatott hozzá a kisgyermek a paraszti gazdaságban, mert az nagyon értékes alapanyagnak számított. Szórt gyűjtöttek tehát a ház körüli állatok bundájából, amik többé-kevésbé mind alkalmasak voltak a nemezeléshez és elkészítették saját játékaikat (Nagy – Vidák, 1997). A módszerről így ír Nagy és Vidák (1996) „*Alapvetően két változata van. Az egy rohammal való elkészítés és a fokozatos, más néven hizlalásos módszer. Lássuk az elsőt: „Kivittük magunkkal a rossz szakajtóba összegyűjtött szórt a libákhoz, mert otthon nem volt időnk rá. Olt összegyűrtük köpködve. Ha rágondolok a köpködésre, úgy mindjárt van nyál. Vagy két-*

három óra is eltelt, mire készen lett. Akkor is gyúrtam, amikor hajtottam befelé. " A másik módszer: „Kicsivel kezdtük. Naponta újra tettünk hozzá. Úgy köptük meg, mert nem volt vizünk hozzá. Mindig 1-2 órát csombolyítottuk kint a mezőn, míg őriztük a teheneket. Egy hétre már öklömnyi lett, elkészült. " Az eddig megismert példák alapján a hizlalásos módszer inkább a lányokhoz, az egyszeri módszer a fiúkhoz kapcsolható. Mindkét példára jellemző a nyál használata" (133. o.).

A szőrlabdához hasonlóan, gyapjú, víz és szappan segítségével készül a nemezlabda, melynek készítése gyermekekkel is elvégezhető.

Nemezelés az óvodában

Az óvodában, 3 éves kortól el lehet kezdeni a gyermekkel a nemezelést apró feladatokkal, golyót, gombócot, zsinórt, kis virágot készítve. Nagy és Vidák (2000) ajánlása szerint 3 éves korban 20 perces foglalkozás ajánlott szülői segítséggel. Később, 5 éves kortól 5-8 fős csoportokban az óvónő segítségével, 6-7 éves korban már önállóan 45 perces foglalkozás keretében lehet a nemezelést gyakorolni. 8-9 éves korban már önállóan, bonyolult mintával is tudnak alkotni a gyermekek.

Érdemes a gyermeket minél korábban megismertetni a gyapjúval és a nemezeléssel, az első feladatnak a legmegfelelőbb a nemezlabda elkészítése. A szappannal és vízzel történő élvezetes alkotási folyamatban számos képességük fejlődik, figyelmüket leköti, ugyanakkor ellazítja őket a monoton, ritmusos tevékenység. A szőr, a puha, finom anyag simogatása önmagában megnyugtató, örömet adó érzés, hasonlatos egy kis háziállat simogatásához vagy a számunkra kedves személy hajának megérintéséhez. A festett gyapjú színei rögtön felkeltik a kisgyermek figyelmét, leggyakrabban vidám, élénk színeket választanak magunknak, sárgát, pirosat. (Nagy – Vidák, 2000).

A gyermek ösztönösen vonzódik a természetes anyagokhoz, az alkotás során rövid történetek segítségével közelebbi kapcsolatba kerülhet a gyapjú származásával, motivációja nő a munkában. A tárgyalkotás során fejlődik a finommotorika, a taktilis érzékelés, a szem-kéz koordinációja, gyakorolható a kitartás, a türelem. A munka során gyakran elhangzik a gyermekek részéről a kérdés: meddig kell ezt még gyúrni, mikor lesz kész? A figyelmük és érdeklődésük ébrentartását ilyenkor segítheti, ha rígmusokkal és mondókákkal színesítjük a tevékenységet. Miközben a ritmust kísérve gyúrnak a gyermekek az anyagot, kezük ütemesen ismétli a mozdulattal a hangot, gyorsabban telik az idő. Nagy és Vidák (2000) a nemezlabda gyúrásának mozdulatait vidám, ízes, népies hangzású szavakkal kíséri, mint csicsogtatás, söndörgetés, hengergetés, penderítés és kerekítés. A nemezelés kiváló közösségépítő tevékenység, a legegyszerűbb tárgyak készítésével is számtalan játéknak teremtünk lehetőséget. Ilyen játékok a labda, a nemezzsinór, a gyűrű, az ugrókötel, melyek segítségével bekapcsolható a foglalkozásba a testmozgás is.

Összefoglalás

Látható, hogy a nemez több évezredes hagyományokkal rendelkező, ősi tudást magába foglaló anyag, egykori mestereinek művészete és tárgyalkotása pedig vitathatatlanul hatással volt a magyar népművészetre. Napjainkban már a művészeti oktatásban is méltó helyet kapott és egyre többen ismerik fel a különböző foglalkozások során megtapasztalható fejlesztő és terápiás hatását is. Az óvodai gyakorlatban nem csak a népművészeti nevelés miatt fontos a nemezelés, hanem a kisgyermekekre gyakorolt kedvező hatása is figyelemre méltó.

A téma részletesebb és mélyebb megismerése és kutatása az elkövetkezendő idő feladata, melynek során az óvodai komplex gyakorlati megvalósítás lehetőségei is helyet kapnak.

Irodalomjegyzék

- Aba P., Á. (2018): *Szűr-aba-nemez*. Örökségünk Könyvkiadó Kft., Nyíregyháza, p. 159 – ISBN 978-615-5788-18-5.
- Árvai, A. – Vetró, M. (2012): *Nemzeművesség*, Cser, Budapest, p. 107 – ISBN 978-963-278-258-4.
- Batszajhan, Z. (2006): *A hun népek története*. Farkas Lőrinc Imre Könyvkiadó, Budapest, p. 189 – ISBN 978-963-9428-59-1.
- Brasinszkij, I. B. (1985): *A szkíta kincsek nyomában*. Helikon, Budapest, p. 115 – ISBN 963-207-796-2.
- Csókos Varga, Gy. (2008): *Festékeskönyv*. Glia Kft., Budapest, p. 264 – ISBN 978-963-06-4052-7
- Gulyás, G. (1996): Temerini népi gyermekjátékszerek. In: *Létünk : társadalom, tudomány, kultúra* 26. évf., 3-4. sz., pp. 122-129 – URL: <https://bit.ly/3KETpWT> (2022. 04. 12.).
- Hauck, M. – Zubonyai, F. (2014): *Ruhaipari anyag- és áruismeret*. Műszaki, Budapest, p. 203 – ISBN 978-963-16-1686-6.
- Kemendi, Á. (1989): *Festőnövények*, Móra, Budapest, p. 59 – ISBN 963-11-5611-7.
- Nagy, M. – Vidák, I. (1996): Adatok egy ősi játékszer, a szőrlabda európai elterjedtségéhez In: *Létünk : társadalom, tudomány, kultúra* 26. évf., 3-4. sz., pp. 130-144 – URL: <https://bit.ly/3vb9zkr> (2022. 04. 12.).
- Nagy, M. – Vidák, I. (1997): *Nemzekészítés*. Planétás, Budapest, p. 107. – ISBN 963-9014-08-7.
- Nagy, M. – Vidák, I. (2000): *Nemzejátékok*. Petőfi Sándor Művelődési Központ, Gödöllő, p. 37 – ISBN 963-00-7260-2.
- Nagy, M. – Vidák, I. (2000): *Nemzekészítés gyerekekkel : ajánljuk 3-10 éves korú gyerekeknek, pedagógusaiknak, szüleiknek és a mesterséggel ismerkedőknek*. Szerzői kiadás, Kecskemét, p. 41 – ISBN 963-640-550-6
- Pócs J. – Rittgasser I. (rendező) (2007): *Szelíd szálakon – a nemezelésről...* Kecskemétfilm, [Közvetése: 2020. március 11] – URL: <https://youtu.be/4feDUo6PKC8> (2022. 04. 12.)
- Vetró, M. (2017): *Nemez : az ősi kelme : a szkíták nemezei*, Szerzői kiadás, Hajdúszoboszló, p. 136 – ISBN 978-615-00-0007-7.
- Vetró, M. (2020): *A nádudvari nemez műhely*. Kerege Örökségőrző és Kézműves Egyesület, p. 179 – ISBN 978-615-00-9717-6.